

Interview
Joke Brassier

DE LEESCRISIS IS EEN ONDERWIJS-CRISIS

Media staan er vol mee: er is een leescrisis onder kinderen en jongeren – wat te doen? Naar aanleiding van enkele publicaties die aandacht vragen voor het leesonderwijs, waaronder de artikelenbundel *Omdat lezen loont*, onderzoekt *Lezen* in een serie gesprekken met onderwijskenners en vakmensen de staat van het middelbaar leesonderwijs. Deel 3: docent Nederlands in onder- en bovenbouw en oprichter van klassiekersindeklas.nl Joke Brassier: 'Het probleem ligt niet bij de leerlingen.'

Joke Brassier, die dagelijks te maken heeft met de weerbarstige praktijk van het vak Nederlands, is niet per se somber over de leespotentie van haar leerlingen. 'Je kunt als leraar echt wel wat met een klas bereiken,' is haar ervaring. 'En leerlingen kunnen ook absoluut enthousiast reageren op een tekst die je met ze behandelt, en origineel uit de hoek komen. Ik vind het daarom jammer dat iedereen de hele tijd roept dat jongeren niet meer willen en kunnen lezen – wat biedt dit ze aan hoop voor het opdoen van vaardigheden? Ze horen het zo vaak dat ze er

vanzelf in gaan geloven, wat funest is voor hun motivatie. Ja natuurlijk, het scherm is een mega-afleiding, toch vind ik niet dat het probleem bij de leerlingen ligt; die zijn echt niet fundamenteel anders dan leerlingen van dertig of vijftig jaar geleden, of leerlingen elders in de wereld die betere leesresultaten behalen dan zij.'

Waar ligt het probleem dan wel?

'Allereerst: we moeten af van die wanhopige toon als het gaat om leesbevordering, van de mantra "het maakt niet uit wat ze lezen, als ze maar lezen en leeskilometers maken". Ik ben het helemaal eens met de column van Ivo Victoria in *Omdat lezen loont* waarin hij stelt dat dit een zwakgebod is en dat het echt geen kwaad kan als je moet nadenken over wat je leest. Ik vind het ook niet mijn enige taak als docent Nederlands om leerlingen zoveel mogelijk leeskilometers te laten maken. Maar het fictieonderwijs is een reservaat geworden, zoals lerarenopleider Jeroen Steenbakkers dat noemt: een plek waar je niet per se wat hoeft te leren, maar vooral verplicht plezier moet hebben. Het idee dat je dit in het onderwijs kan afdwingen, is onzin; het is ook funest als je van pubers gaat verwachten dat ze alles leuk vinden. Dat bepalen ze toch lekker zelf wel? Juist op school lees je boeken die je nooit in je eentje thuis zou lezen, omdat je niet weet dat ze bestaan, of omdat ze nog te ingewikkeld zijn. Als bepaalde teksten of literatuur moeilijk zijn voor leerlingen, los je dit dus niet op door ze maar niet te behandelen, dan maak je het probleem alleen maar groter.'

Dus geen thrillers in de klas bij jou?

'Daar ben ik inderdaad geen voorstander van, er is al zo weinig tijd voor literatuur. Ik pleit voor meer begeleiding in de boekenkeuzes van leerlingen, in de onderbouw maar ook in de bovenbouw voor de leeslijst. Vanuit de gedachte dat autonomie goed is, worden leerlingen nu vaak aan hun lot overgelaten. Maar in hoeverre kan een leerling die minder kennis heeft dan de leraar een autonome keuze maken? Het mooiste is als leraar en leerlingen samen kiezen. Wat dat betreft kan ik de zogenaamde boekenclubdidactiek

aanraden van Anouk de Kleijn, die hierop aan het promoveren is. De docent werkt daarbij met kleine klassensets van tien kwaliteitstitels waaruit de leerlingen een boek kunnen kiezen. Die lezen ze vervolgens in groepjes in zes weken tijd. Per week spreken ze samen af tot welke pagina ze willen komen, als stok achter de deur. Wanneer ze elkaar weer treffen, bespreken ze vragen over wat ze hebben gelezen – met ondersteuning van de leraar – en bepalen ze een nieuw leesdoel. Dat sociale aspect motiveert enorm. Vorig jaar is er in mijn klas zelfs spontaan een leesclubje ontstaan van drie jongens, die het hele schooljaar lang steeds hetzelfde boek lazen.'

Wat is volgens jou eigenlijk het doel van het middelbaar leesonderwijs?

'Het basale doel is natuurlijk geletterdheid: het ontwikkelen van spreekvaardigheid, luistervaardigheid, schrijfvaardigheid en leesvaardigheid, zodat leerlingen zich kunnen redden in de maatschappij. Maar dat is wel het minimale; het zou een ongelooflijke verarming zijn als je het vak Nederlands daartoe reduceert, juist met het oog op vorming en burgerschap. Voor mij hoort het ontwikkelen van literaire competentie er zeker bij. Om leerlingen op het spoor te zetten van de betekenis van een tekst zullen ze een idee moeten hebben van het genre, de culturele context en hoe die een rol speelt in wat ze lezen en hoe de tekst zich tot andere teksten verhoudt. En ze hebben maar een klein zetje nodig. Als ik in de onderbouw bijvoorbeeld *De meisjes* van Annet Schaap behandel en wat gerichte vragen stel, is het niet moeilijk om ze te laten nadenken over alle sprookjessymboliek en verwijzingen. En ze vinden het ook nog eens ontzettend leuk om dat in de tekst te ontdekken. Daarom moeten jeugdliteratuur en literatuur een vaste plek bij Nederlands hebben: literatuur doet op een andere manier een beroep op leesvaardigheid dan ontspanningslectuur en informatieve teksten. Dat culturele doel zou overigens voor alle niveaus moeten gelden, niet alleen voor havo en vwo. Ook in het VMBO moet aandacht zijn voor literatuur als erfgoed. Dat kan je ze toch niet onthouden?'

Maar kennelijk gebeurt dit allemaal niet.

‘Dat klopt. Daar zijn een aantal oorzaken voor. Zo heeft zestig procent van de middelbare scholen geen mediatheek. Deels komt dit door een te groot geloof van directies en besturen in dat alles digitaal kan worden aangeboden. Maar hoe kan je een boek promoten als je het niet letterlijk uit de schoolkast kan trekken? Een goede infrastructuur – een rijke boekencollectie en lees- en taalonderwijs als dé prioriteit van het schoolbeleid – is een basisvoorwaarde. Daarnaast is een goed inhoudelijk programma voor Nederlands nodig, dat mag echt veel ambitieuzer dan het nu is. Wat zou helpen is als we het lamlendige examens dat we hebben afschaffen. Dat is nu zo vormgegeven dat je zelfs met heel weinig lesuren leerlingen kan laten slagen. De overheid moet hogere inhoudelijke eisen en einddoelen stellen aan schrijfvaardigheid en literatuur, dan krijg je vanzelf een ambitieuzer examen en dus een andere invulling van het vak Nederlands, met ook meer lesuren. We moeten in het leesonderwijs terug naar de inhoud van de tekst en afstappen van het idee dat alles draait om abstracte vaardigheden die allemaal meetbaar zijn.’

“ DAT LAMLENDIGE EXAMEN NEDERLANDS MOETEN WE AFSCHAFFEN

Geloof je dat dit gaat gebeuren?

‘Het besef dat er wat moet veranderen, is er gelukkig. Mijn hoop is gericht op alle vernieuwingsinitiatieven: zo wordt er door vakcommissies hard gewerkt aan nieuwe kerndoelen en eindtermen voor Nederlands, zowel voor de onder- als bovenbouw. Ik denk echt dat je niet zonder optimisme kan. Ik heb net een toets literatuurgeschiedenis nagekeken en als ik dan zie wat

leerlingen opmerken en voor leuke antwoorden geven, ben ik zeker niet pessimistisch. De leescrisis komt door het onderwijs; het probleem zit in het systeem: dat moet veranderen.’ ●

Joke Brasser (1986) is literatuurwetenschapper en leraar Nederlands in de onderbouw en bovenbouw. Ze heeft ervaring met leerlingen van alle onderwijsniveaus. Brasser, die pleit voor structureel meer aandacht bij het vak Nederlands voor klassieke werken en cultuurhistorie, is ook eigenaar van de website klassiekersindeklas.nl. Daarop verwijst ze naar bruikbare bronnen en verzamelt ze lesmateriaal voor docenten. Ook zijn er animaties ter introductie van enkele werken. Zo is er een animatie over de achttiende-eeuwse briefroman *De historie van mejufrouw Sara Burgerhart* van Betje Wolff en Aagje Deken en een speelse introductie van het werk van Paul van Ostaïen aan de hand van Robot Bob, een personage van Tonke Dragt.